

1. INTRODUCCIÓ

El present article s'adreçava en un principi a un altre propòsit que no ve al cas d'explicar. Tan sols direm que va ser redactat el 1986. Tot i haver transcorregut uns pocs anys, creiem que encara resulta útil, tant per les dades generals que aportem a l'estudi de la realitat sociolingüística del País Valencià, com per la cura que hem posat en l'anàlisi de les actituds lingüístiques dels valencians que revelen avui interessos contraposats.

Darrerament, a manera d'informació general sobre la situació sociolingüística al País Valencià, la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana ha publicat unes *Dades sobre la situació sociolingüística de la Comunitat Valenciana* (1990). Es tracta d'un resum molt breu d'algunes informacions de caràcter estadístic, derivades d'una sèrie d'enquestes i investigacions realitzades bàsicament per la mateixa Conselleria.

Respecte de les actituds i expectatives socials sobre el valencià, la Conselleria mostra una valoració bastant optimista, condicionada —ens sembla— per la seua praxi política, sobretot en afirmar que «la valoració dinàmica de la *situació actual* del valencià és en totes les consultes efectuades, favorable o molt favorable al procés de normalització». Per la nostra banda, subratllarem —a la vista d'aquesta eufòria— que l'*Enquesta sociolingüística al País Valencià* (1985), feta per D. Mollà, Ll. Alpera, F. Gimeno *et al.* (1989), i que figura en primer lloc en aquestes *Dades*, abocava devers una tesis de veritable conflicte lingüístic.

L'objectiu específic d'aquest treball respon a una revisió crítica de les hipòtesis i avaluacions elaborades sobre el conflicte lingüístic valencià en qüestió, a partir d'una valoració de l'enquesta esmentada. L'univers de l'estudi ha estat tota la població de més de 16 anys. El volum de la mostra ha estat de 1605 entrevistes al llarg de tot el País Valencià, distribuïdes segons un mòdul fix de cada regió i un nombre proporcional a la seua població. Això suposa un marge de confiança del 95,5 % i un marge d'error del $\pm 2,5$ %.

D'acord amb el *Nomenclàtor geogràfic del País Valencià* (1970) hom ha establert 6 regions: Alacant, Alcoi-Gandia, València, Castelló, Requena-Sogorb i Oriola. La regió d'Alacant comprèn les comarques de la Marina Baixa, l'Alacantí, el Baix Vinalopó i les Valls del Vinalopó. La inclusió de la Marina Baixa dins aquesta regió esdevé un tant problemàtica, des del nostre punt de vista, perquè no respecta la frontera històrica Biar-Busot. D'altra banda, el *Nomenclàtor* parteix de la diferenciació del País Valencià en dues àrees lingüístiques, tot i que nosaltres tractarem de completar aqueixa òptica metodològica.

Des d'un principi, voldríem avançar que la nostra anàlisi és un capítol del conflicte lingüístic centrat bàsicament en la substitució lingüística.

2. MULTILECTISME

Les comunitats de parla valenciana són multilectals, ja que estan basades en una *co-variació* entre els dos (sub)sistemes d'un sol *repertori lingüístic*. D'aquesta manera, l'esmentat repertori identifica l'operativitat d'una competència comunicativa col·lectiva complexa que inclou tots els sociolectes del nostre context social, oferint una comunitat més gran d'integració simbòlica, per damunt de les dues comunitats idiomàtiques.

La competència comunicativa valenciana en funció de les regions valencianes, l'hem analitzada dins els índexs de comprensió subjectiva oral del valencià (vegeu taula I) i als índexs compostos de la competència comunicativa valenciana subjectiva (vegeu taula II).

TAULA I

ÍNDEXS DE COMPENSIÓ SUBJECTIVA ORAL DEL VALENCIÀ EN FUNCIO DE LES REGIONES VALENCIANES (disposades de major a menor)								
REGIONS	TOTAL	RES		UN POC		PROU BÉ		ÍNDEX
		N	%	N	%	N	%	
<i>Alcoi-Gandia</i>	229	1	0	18	8	210	92	1,9
<i>Castelló</i>	228	5	2	24	11	199	87	1,9
<i>València</i>	480	23	5	64	13	393	82	1,8
<i>Alacant</i>	283	22	8	65	23	196	69	1,6
<i>Requena-Sogorb</i>	181	41	23	71	39	69	38	1,2
<i>Oriola</i>	204	84	41	67	33	53	26	,8
TOTAL	1605	176	11	309	19	1120	70	1,6

TAULA II

ÍNDEXS COMPOSTOS DE LA COMPETÈNCIA COMUNICATIVA SUBJECTIVA DEL VALENCIÀ EN FUNCIO DE LES REGIONES ASSENYALADES (disposades de major a menor)					
REGIONS	COMPEN- SIÓ	PARLA	LECTURA	ESCRIP- TURA	ÍNDEX COMP.
<i>Alcoi-Gandia</i>	1,9	1,8	1	,5	1,3
<i>Castelló</i>	1,9	1,6	1	,4	1,2
<i>València</i>	1,8	1,5	1,1	,5	1,2
<i>Alacant</i>	1,6	1,2	,8	,3	1
<i>Requena-Sogorb</i>	1,2	,6	,3	,1	,5
<i>Oriola</i>	,8	,4	,3	,1	,3
TOTAL	1,6	1,3	,8	,3	1

En la taula I, el nivell màxim de manca de comprensió es troba a la regió d'Oriola (41 %), tot i que la major part sí que entén el valencià (59 %). En tot cas, l'esmentada manca de comprensió es pot considerar més bé com un clar exponent d'una actitud re-

ceptiva negativa que un índex de la comprensió subjectiva. Quant a la resta del País Valencià, hi ha una evident comprensió del valencià, fins i tot a Requena-Sogorb.

La inferència estadística ens confirma la dependència entre la comprensió subjectiva del valencià i tota la mostra (probabilitat molt inferior a ,001), així com un model teòric que valora la inexistència d'una fracció de població estadísticament significativa entre els parlants de la regió d'Oriola i la de Requena-Sogorb que no entenen el valencià, i la significació global de la comprensió oral subjectiva del valencià entre la resta del País Valencià (vegeu Alpera, 1981; Gimeno, 1986).

En la taula II, veiem a nivell descriptiu la correlació decreixent dels índexs simples de comprensió, parla, lectura i escriptura amb l'absència de normalització lingüística (i en particular, amb l'exclusió del valencià de l'àmbit de l'educació «formal») en totes les regions valencianes.

Una possibilitat de posar en evidència el prejudici cap al vernacle valencià i el conflicte de *lleialtat lingüística* dels autòctons castellano-parlants la podem trobar en l'anàlisi dels índexs de comprensió oral subjectiva del valencià en funció del lloc de naixença dels enquestats (vegeu taula III). L'índex de la comprensió oral subjectiva dels immigrants castellanoparlants de tot el País Valencià és superior al dels autòctons castellanoparlants (1,3 enfront d'1), la qual cosa ens mostra un cert nivell d'assimilació lingüística i d'integració cultural. Així, el bilingüisme passiu dels immigrants —en oposició als autòctons— respon a un fet lingüístic i a una actitud positiva cap a la varietat lingüística i cultural del País Valencià (83 % i 69 %, respectivament).

TAULA III

ÍNDEXS DE COMPENSIÓ ORAL SUBJECTIVA DEL VALENCIÀ EN FUNCÍO DEL LLOC DE NAIXENÇA (disposats de major a menor)								
MUNICIPI	TOTAL	RES		UN POC		PROU BÉ		ÍNDEX
		N	%	N	%	N	%	
Val. del P.V.	931	14	1	62	7	855	92	1,9
Cat. fora P.V.	13	0	0	2	15	11	85	1,8
Cast. fora P.V.	228	40	17	77	34	111	49	1,3
Cast. del P.V.	355	108	30	136	38	111	31	1
TOTAL	1527	162	11	277	19	1088	70	1,6

Una probable verificació del multilectisme la podem trobar en els índexs de comprensió oral subjectiva de la varietat catalana central en funció de les regions valencianes (vegeu taula IV). Tan sols l'índex de la regió d'Oriola deixa de ser descriptivament significatiu (,3). La resta de les regions presenta des de la mínima comprensió catalana central a Requena-Sogorb (,6 fins a Castelló (1,5). Així justificariem una concatenació gràfica de les varietats valencianes al llarg d'un continu geogràfic i social catalano-castellà, on cada parella de varietats adjacents són mútuament intel·ligibles, tot i que no ho són les que es troben als extrems oposats de la cadena. És a dir, el murcià de la regió d'Oriola comprèn les varietats valencianes, encara que no la catalana central (vegeu fig. 1).

En definitiva, les diverses anàlisis de la competència comunicativa subjectiva del valencià en funció de les seues regions demostren el multilectisme de les comunitats de parla valencianes, oferint-nos la possibilitat d'ordenar descriptivament les varietats valencianes en quatre geolectes intermitjos o gramàtiques de transició: a) *valencià apitxat*, b) *valencià*

TAULA IV

ÍNDEXS DE COMPRESIÓ ORAL SUBJECTIVA DE LA VARIETAT CATALANA CENTRAL EN FUNCIO DE LES REGIONES VALENCIANES (disposades de major a menor)								
REGIONS	TOTAL	RES		UN POC		PROU BÉ		ÍNDEX
		N	%	N	%	N	%	
Castelló	226	27	12	64	28	135	59	1,5
València	450	87	18	162	34	201	42	1,3
Alcoi-Gandia	219	34	15	99	43	86	38	1,2
Alacant	272	75	27	30	46	67	24	1
Requena-Sogorb	167	83	46	63	35	21	12	,6
Oriola	196	140	69	44	22	12	6	,3
TOTAL	1530	446	28	562	35	522	33	1

DIASISTEMA CATALÀ

DIASISTEMA CASTELLÀ

Català central

Valencià

Valencià alacantí

Murcià alacantí

Murcià

Castellà estàndard

Valencià apitxat

Aragonès valencià

Aragonès

Fig. 1. Situació descriptiva de les varietats valencianes dins del continu geogràfic i social catalano-castellà

alacantí, c) aragonès valencià i d) murcià alacantí. Aquests dos darrers presenten una competència passiva enfront dels altres dos que mantenen una competència activa de la varietat valenciana.

3. SUBSTITUCIÓ LINGÜÍSTICA

L'actuació comunicativa bilingüe de l'àmbit familiar (relació enquestat-pares, enquestat-fills) en funció de les regions valencianes presenta en general la configuració descriptiva d'una comunitat bilingüe activa amb un predomini del castellà oral sobre el valencià (índex compost general de 2,3. Vegeu taula V). Els índexs compostos d'actuació bilingüe de l'àmbit familiar distingeixen tres zones: *a)* àrea de bilingüisme actiu amb un predomini del valencià oral: Alcoi-Gandia (índex compost de 3,1), Castelló (2,7) i València (2,6); *b)* àrea de bilingüisme actiu amb un predomini del castellà oral: Alacant (2,1), i *c)* àrea de bilingüisme passiu amb un domini del castellà: Oriola (1,1) i Requena-Sogorb (1,1).

TAULA V

ÍNDEXS COMPOSTOS DE L'ACTUACIÓ COMUNICATIVA BILINGÜE DE L'ÀMBIT FAMILIAR EN FUNCIÓ DE LES REGIONS VALENCIANES (disposades de major a menor)							
REGIONS	RELACIÓ PATERNA			RELACIÓ FILIAL			ÍNDEX COMP.
	PARE	MARE	ENTRE ELLS	FILL	FILLA	PARELLA	
<i>Alcoi-Gandia</i>	3,1	3,2	3,3	3,1	3,1	3,1	3,1
<i>Castelló</i>	2,8	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
<i>València</i>	2,7	2,7	2,8	2,7	2,7	2,5	2,6
<i>Alacant</i>	2,2	2,2	2,4	2,1	2,1	1,9	2,1
<i>Oriola</i>	1,2	1,3	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1
<i>Requena-Sogorb</i>	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
TOTAL	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3

La dinàmica paterna (enquestat-pares) contrasta amb la filial (enquestat-fills) i mostra un descens generalitzat en totes les regions, sobretot en la «varietat parlada amb la parella». Aquesta disminució paulatina de les tres generacions relaciona descriptivament la substitució lingüística —i la conseqüent aculturació— en l'actuació bilingüe de l'àmbit familiar amb la socialització i l'educació dels fills.

L'actuació comunicativa bilingüe de l'àmbit familiar en funció de les classes socials subjectives ens demostra fins a quin punt la substitució lingüística s'ha independitzat de la mobilitat social (vegeu taula VI). Els índexs compostos de l'actuació bilingüe de l'àmbit familiar ofereixen unes ponderacions de la classe mitjana i baixa inferiors a la general (2,1 enfront de 2,3). El pes específic de la immigració castellanoparlant està influïent sens dubte damunt el total de la classe social baixa. Els índexs simples d'actuació bilingüe de la relació filial mostren d'una manera descriptiva la dinàmica substitutiva de la classe mitjana en la «varietat parlada amb les filles», i, sobretot, amb la parella (2,1 i 1,9, respectivament).

TAULA VI

ÍNDEXS COMPOSTOS DE L'ACTUACIÓ COMUNICATIVA BILINGÜE DE L'ÀMBIT FAMILIAR EN FUNCIÓ DE LES CLASSES SOCIALS SUBJECTIVES							
CLASSES	RELACIÓ PATERNA			RELACIÓ FILIAL			ÍNDEX COMP.
	PARE	MARE	ENTRE ELLS	FILL	FILLA	PARELLA	
<i>Alta/ Mitj. alta</i>	2,4	2,4	2,5	2,2	2,1	2,2	2,3
<i>Mitjana</i>	2,2	2,2	2,2	2,3	2,1	1,9	2,1
<i>Mitj. baixa</i>	2,5	2,5	2,5	2,4	2,5	2,3	2,4
<i>Baixa</i>	2,1	2,1	2,2	2,1	2,2	2,1	2,1
TOTAL	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3

Una altra manera d'atansar-nos al procés de substitució l'obtenim mitjançant l'ànlisi de l'actuació comunicativa bilingüe de l'àmbit familiar en funció de l'activitat principal de l'enquestat (vegeu taula VII). Els índexs compostos del sectors «serveis» i «estudiants» de tot el País Valencià ofereixen unes ponderacions inferiors a la resta i a la general (2,1 enfront de 2,3), exceptuant-ne el sector de la «construcció» (2). Francesc Mira al seu estudi *Població i llengua al País Valencià* (1981, p. 117 i ss.) fa una distinció entre «ocupacions no mòbils» (agricultors, empresaris i comerciants) i «ocupacions mòbils» (empleats i professions lliberals) dels valencianoparlants del País Valencià, i arriba a la conclusió que les corresponents mitjanes diferencien clarament unes de les altres.

TAULA VII

ÍNDEXS COMPOSTOS DE L'ACTUACIÓ COMUNICATIVA BILINGÜE DE L'ÀMBIT FAMILIAR EN FUNCIÓ DE L'ACTIVITAT PRINCIPAL DE L'ENQUESTAT							
SECTORS	RELACIÓ PATERNA			RELACIÓ FILIAL			ÍNDEX COMP.
	PARE	MARE	ENTRE ELLS	FILL	FILLA	PARELLA	
<i>Agric./Ramad.</i>	3,1	3,1	3,1	3	3,2	2,9	3
<i>Indust./Tall.</i>	2,4	2,4	2,5	2,3	2,4	2,2	2,3
<i>Construcció</i>	2,1	2,1	2,1	2,2	2	1,9	2
<i>Comerç</i>	2,4	2,4	2,4	2,2	2,2	2,1	2,2
<i>Serveis</i>	2,2	2,1	2,3	2,1	2	2	2,1
<i>Mest. de casa</i>	2,3	2,4	2,4	2,2	2,2	2,2	2,2
<i>Estudiant</i>	2,1	2,2	2,3	—	—	1,8	2,1
TOTAL	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3

Per a F. Mira, una explicació pot raure, per una banda, en la mobilitat ascendent dels fills d'immigrants, i per altra, en el fet que les ocupacions administratives i professionals presenten el major nombre de valencians que adopten el castellà com a llengua familiar, alhora que signe d'ascens social. Al nostre parer, els índexs dels sectors «serveis» i «estudiants» ratifiquen descriptivament aqueix desplaçament, i apareixen així com un residu quantitatiu de la substitució lingüística del segle passat. Per tant, la substitució lingüística —i l'aculturació— es va imposar, i encara s'imposa, com una manifestació del conflicte lingüístic, i es troba en relació amb les ocupacions que tenen més dependència del domini formal i escrit del castellà estàndard encara que no hi haja canvi social.

L'actuació comunicativa bilingüe de l'àmbit de l'intercanvi econòmic en funció de les regions valencianes contrasta força amb la corresponent actuació comunicativa bilingüe de l'àmbit familiar (vegeu taula VIII). Els índexs compostos d'actuació bilingüe de l'àmbit de l'intercanvi econòmic distingeixen estrictament dues zones: *a*) àrea de bilingüisme actiu amb un predomini del castellà oral: Alcoi-Gandia (índex compost de 2,4), Castelló (2,1) i València (2), i *b*) àrea de bilingüisme passiu amb un domini del castellà: Alacant (1,4), Oriola (1) i Requena-Sogorb (1).

En definitiva, la situació sociolingüística actual de les comunitats de parla valencianes en funció de l'actuació comunicativa bilingüe es troba determinada qualitativament per les normes d'ús dels individus dins l'àmbit familiar i l'àmbit econòmic, de manera que les tres àrees valencianes delimitades a partir del primer es redueixen a dues en el segon. La substitució lingüística ha estat comprovada en general dins les relacions econòmiques i formals a la regió d'Alacant.

TAULA VIII

ÍNDEXS COMPOSTOS DE L'ACTUACIÓ COMUNICATIVA BILINGÜE DE L'ÀMBIT D'INTERCANVI ECONÒMIC EN FUNCIÓ DE LES REGIONS VALENCIANES (disposades de major a menor).					
REGIONS	COMERÇOS	MAGAT- ZEMS	BANC: REG. PARLAT	BANC: REG. ESCRIT	ÍNDEX COMP.
<i>Alcoi-Gandia</i>	3,1	2,3	3	1,2	2,4
<i>Castelló</i>	2,7	2,1	2,6	1,2	2,1
<i>València</i>	2,5	2,1	2,4	1,1	2
<i>Alacant</i>	1,7	1,4	1,6	1	1,4
<i>Oriola</i>	1,1	1	1	1	1
<i>Requena-Sogorb</i>	1	1	1	1	1
TOTAL	2,1	1,8	2,1	1,1	1,7

La substitució lingüística (i l'aculturació) es va imposar, i encara s'imposa, en les comunitats de parla valencianes com una manifestació del conflicte lingüístic, i es troba en relació amb la socialització i educació dels fills i amb les ocupacions que tenen més dependència del domini formal i escrit del castellà estàndard. Amb tot, la situació sociolingüística és avui més complexa i inestable que mai, donada la recatalanització creixent del País Valencià.

4. ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES

L'actitud lingüística cap a la varietat valenciana oral en funció de les regions estudiades és analitzada dins l'índex d'acceptabilitat activa (vegeu taula IX) i dins els índexs compostos de les actituds en l'àmbit d'ús públic (vegeu taula X). En la taula IX el grau descriptiu de tolerància activa del valencià en la regió d'Alacant és baix i presenta una certa intolerància activa minoritària (índex simple de ,6)

TAULA IX

ÍNDEXS D'ACCEPTABILITAT ACTIVA CAP AL VALENCIÀ ORAL EN FUNCIÓ DE LES REGIONS ESTUDIADES (disposades de major a menor)								
REGIONS	TOTAL	SÍ		NO		NS/NC		ÍNDEX
		N	%	N	%	N	%	
<i>Alcoi-Gandia</i>	229	12	5	204	89	13	6	,9
<i>Castelló</i>	228	15	7	187	82	26	11	,8
<i>València</i>	480	45	9	340	71	95	20	,7
<i>Alacant</i>	283	40	14	171	60	72	25	,6
<i>Requena-Sogorb</i>	181	35	19	40	22	106	59	,2
<i>Oriola</i>	204	19	9	37	18	148	73	,2
TOTAL	1605	166	10	979	61	460	29	,6

Per la seua banda, dins la taula X i a nivell descriptiu, hom pot veure per a la regió d'Alacant una actitud lingüística negativa cap a l'ús del valencià en l'àmbit públic (escola, administració pública, ajuntament i actes oficials). L'índex compost d'aquesta regió és inferior a la ponderació general d'una actitud lingüística positiva (,5 enfront de ,9, respectivament). Només dins l'àmbit específic de l'escola apareix una actitud lingüística més propra a la general, tot i que siga inferior a l'índex corresponent de la regió de Requena-Sogorb (,7 i 1).

TAULA X

ÍNDEXS COMPOSTOS D'ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES CAP A L'ÚS DEL VALENCIÀ ORAL DINS L'ÀMBIT PÚBLIC EN FUNCIÓ DE LES REGIONS ESTUDIADAES (disposades de major a menor)					
REGIONS	ESCOLA	ADMINIST.	AJUNTAM.	ACTES OFICIALS	ÍNDEX COMP.
<i>Alcoi-Gandia</i>	1,7	1,4	1,4	1,5	1,5
<i>València</i>	1,8	1,3	1,4	1,5	1,5
<i>Castelló</i>	1,5	1	1	1,2	1,2
<i>Alacant</i>	,7	,5	,5	,5	,5
<i>Requena-Sogorb</i>	1	,2	,2	,2	,4
<i>Oriola</i>	,3	-,2	-,3	-,2	-,1
TOTAL	1,3	,8	,8	,9	,9

D'altra banda, les actituds lingüístiques cap a la utilització del valencià als mitjans de comunicació social (premsa, ràdio i TV Aitana) en funció de les regions valencianes presenten descriptivament una valoració general més homogènia (vegeu taula XI). L'índex compost de les actituds lingüístiques en la regió d'Alacant ofereix una certa actitud negativa minoritària i és inferior a l'índex general del País Valencià, plenament positiu (,6 enfront d'1, respectivament). L'índex simple de la utilització específica del valencià a la premsa és el més negatiu (,5).

En definitiva, la veritable dimensió latent del fet de la frontera lingüística catalano-castellana al País Valencià és la qüestió sociolingüística de les actituds lingüístiques. El conflicte lingüístic valencià es troba per tant determinat per la pròpia situació de regions més o menys frontereres.

TAULA XI

ÍNDEXS COMPOSTOS DE LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES CAP A LA UTILITZACIÓ DEL VALENCIÀ ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ SOCIAL EN FUNCIÓ DE LES REGIONS ESTUDIADAES (disposades de major a menor)				
REGIONS	PREMSA	RÀDIO	TV AITANA	ÍNDEX COMP.
<i>València</i>	1,6	1,6	1,6	1,6
<i>Alcoi-Gandia</i>	1,5	1,5	1,6	1,5
<i>Castelló</i>	1,2	1,3	1,3	1,3
<i>Alacant</i>	,5	,6	,6	,6
<i>Requena-Sogorb</i>	,4	,4	,4	,4
<i>Oriola</i>	0	0	0	0
TOTAL	1	1	1	1

El model de preferència lingüística en les comunitats de parla valencianes fluctua entre dos tipus. Per una banda, les regions frontereres —Alacant, Requena-Sogorb i Oriola— podrien encaixar dins un model de «preferència de l'exogrup», mentre que la resta entraria dins un model qualificat d'«*estatus* majoritari amb solidaritat cap a l'endogrup», és a dir, que els valencianoparlants prefereixen la seua pròpia varietat com un valor de solidaritat de grup, tot i reconèixer la superioritat de la varietat lingüística del grup dominant o exogrup en relació al poder social.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alpera, Ll. (1981), «Cap a una interpretació sociolingüística i semàntica dels problemes d'interferències i de substitucions lèxiques en el valencià meridional», *Item*, 5, Alacant, ps. 335-345.
- Gimeno, F. (1986), «Sustitución lingüística en las comunidades de habla alicantinas», *ELUA*, 3 (1985-1986), Alacant, ps. 237-267.
- Mira, F. (1981), *Població i llengua al País Valencià*, Diputació, València.
- Mollà, D.; Alpera, Ll.; Gimeno, F. et al. (1989), *Enquesta sociolingüística al País Valencià (1985)*, 4 vol., microfilm, Universitat d'Alacant, Alacant.
- Ninyoles, R. (1972), *Idioma y poder social*, Tecnos, Madrid.
- , (1977), *Cuatro idiomas para un estado (El castellano y los conflictos lingüísticos de la España periférica)*, Cambio 16, Madrid.
- Nomenclàtor geogràfic del País Valencià* (1970), Promocions Culturals, València.
- Pitarch Almela, V. (1984), «Un cas singular de conflicte lingüístic: la situació actual del País Valencià», *TSC*, 5 (1983), València, ps. 41-51.
- Sanchis Guarner, M. (1973), «La frontera lingüística en les províncies d'Alacant i Múrcia», dins *Obra completa. Per una caracterització valenciana*, E. Climent, 1976, València, ps. 183-211.